

DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA

Az ismertetés napja: 2004. március 11.¹

Bevezetés

1. Ez az ügy, amelyet a Hoge Raad der Nederlanden (Legfelsőbb Bíróság) (Hollandia) terjesztett a Bíróság elé előzetes döntéshozatal céljából, olyan kérdéseket vet fel, amelyek az állami támogatások közösségi szabályozásának számos elemét érintik: többek között a támogatás fogalmát, a juttatott előny és annak finanszírozási eszközei közötti kapcsolatot, a tájékoztatási kötelezettség terjedelmét, a de minimis szabály szerepét, valamint a tájékoztatás elmulasztásának belső jogrend szerinti következményeit.

2. Különös módon első ránézésre az ügy tényei nem egyeznek meg azokkal a feltételekkel, amelyekre a törvényhozó gondolhattott, amikor megalkotta a Közösségen belüli verseny torzítására alkalmas, aránytalanul nagy állami beavatkozás elleni védelmet biztosító jogszabályokat. Az alapeljárás tárgya egy szakmai szervezet által szervezett, optikai szolgáltatásokat hirdető kollektív reklámkampány indítását lehetővé tévő

intézkedések érvénytelenségének megállapítására, valamint az érintett vállalkozások által a reklámkampány finanszírozására nyújtott kölöndíjak visszatérítésére irányuló kereset.

Az alapügy felperes vállalkozásai nem versenytársak, akik kárt szenvedtek az adott támogatási rendszerből kifolyólag, hanem elméletileg annak kedvezményezettjei. A vállalkozások a közösségi jog hatékony érvényesülését biztosító eszközöket vették igénybe annak érdekében, hogy a gazdasági érdekeikkel ellentétes intézkedéseket jogi úton megtámadják.

Alkalmazandó jog

A *Közösségi szabályozás*

3. Az EK-Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése (jelenleg, módosítást követően, EK 87. cikk (1) bekezdése) a következőket írja elő:

1 — Eredeti nyelv: spanyol.

„Ha e szerződés másként nem rendelkezik, a közös piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzítja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.”

(3) A Bizottságot az észrevételei megtételéhez szükséges időben tájékoztatni kell minden támogatás nyújtására és módosítására irányuló szándékról. Ha a Bizottság úgy ítéli meg, hogy ez a szándék a 92. cikk értelmében nem egyeztethető össze a közös piaccal, haladéktalanul megindítja a (2) bekezdés szerinti eljárást. Amíg ebben az eljárásban végső határozat nem születik, az érintett tagállam a tervezett intézkedéseket nem hajthatja végre.”

4. Az EK-Szerződés 93. cikke (jelenleg EK 88. cikk) az alábbiakat tartalmazza:

„(1) A Bizottság a tagállamokkal együttműködve folyamatosan vizsgálja a tagállamokban létező támogatási programokat. A Bizottság javaslatot tesz a tagállamoknak a közös piac fokozatos fejlődése vagy működése által megkövetelt megfelelő intézkedések meghozatalára.

(2) Ha a Bizottság — azt követően, hogy felhívta az érintett feleket észrevételeik megtételére — megállapítja, hogy egy állam által vagy állami forrásból nyújtott támogatás a 92. cikk értelmében nem egyeztethető össze a közös piaccal, vagy hogy az ilyen támogatást visszaélészerűen használják fel, úgy határoz, hogy az érintett állam köteles a Bizottság által kitézött határidőn belül a támogatást megszüntetni vagy módosítani.

5. A Bizottság a de minimis támogatásokról szóló, 1996. március 6-i közleményének² első bekezdése szerint:

„[...] ha egy vállalkozás részére az állam által nyújtott bármely pénzügyi támogatás többé-kevésbé lényeges mértékben torzítja is az e vállalkozás és az ilyen támogatásban nem részesülő versenytársai közötti versenyt, vagy ezzel fenyeget, nem minden támogatás érinti a tagállamok közötti kereskedelmet és a versenyt. Ez különösen igaz az olyan támogatásokra, amelyek alacsony összegűek.”

6. A közlemény második bekezdése szerint a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése úgy értelmezhető, hogy nem alkalmazandó a legfeljebb 100 000 ECU (jelenleg 100 000 euro) összegű, az első de minimis támogatás nyújtásától számított három éven belül folyó-

[...]

² — HL. C 68., 9. o. (a továbbiakban: közlemény vagy de minimis közlemény).

sított támogatásra. Ez az összeg a támogatók minden kategóriája tekintetében irányadó, bármi is legyen azok célja, kivéve a rendelkezés hatálya alól kivont exporttámogatásokat.

részt a munkáltatók és a munkavállalók reprezentatív szervezeteinek képviselői.

B – A holland jog

7. Az 1950. január 27-i Wet op de bedrijfsorganisatie (a szakmai szervezetekről szóló holland törvény, a továbbiakban: WBO) a tevékenységük szerinti gazdasági ágazat szervezésével és fejlesztésével megbízott szakmai szervezetek célját, felépítését, működését, finanszírozását és felügyeletét szabályozza.

8. A WBO 71. cikke alapján az említett szakmai szervezetek, mint közjogi szervezetek, kötelesek figyelembe venni az érintett vállalkozások közös érdekei mellett a közérdeket is.

9. A WBO 73. cikke szerint a szakmai szervezetek vezetésében megosztva vesznek

10. A jogalkotó a céljuk eléréséhez szükséges hatáskörökkel ruházta fel ezeket a szervezeteket. Így a WBO 93. cikke lehetővé teszi, hogy a szervezetek vezető testülete a szervezetek céljai elérése érdekében rendeleteket hozzon, mind az érintett gazdasági ágazat vállalkozásainak tevékenysége, mind ezek személyzetének munkafeltételei tekintetében. Ezeket a rendeleteket a Sociaal-Economische Raad (Szociális-gazdasági Tanács) jóváhagyja, amennyiben azok nem torzítják a gazdasági versenyt (a WBO 93. cikkének ötödik bekezdése).

11. A WBO 126. cikke megengedi, hogy a szervezetek költségeik fedezése érdekében az érintett vállalkozásokat díj fizetésére kötelező rendeleteket is hozzanak. Míg az általános tagdíjak maguknak a szakmai szervezeteknek rendes működését finanszírozzák, a „külön-díjak” meghatározott célokat szolgálnak. A 127. cikk értelmében az ilyen díjakat hivatalos fizetési meghagyás útján is be lehet hajtani.

12. Ezen túl az 1954. szeptember 16-i Wet administratieve rechtspraak bedrijfsorganisatie (a szakmai szervezetekkel kapcsolatos

közigazgatási jogorvoslatról szóló holland törvény) módosított változata a szakmai szervezetekkel kapcsolatos ügyekben igénybe vehető közigazgatási jogorvoslatokat határozza meg.

Az alapeljárás

13. A Pearle B.V., a Hans Prijs Optiek Franchise B.V. és a Rinck Opticiens B.V. (a továbbiakban: Pearle és társai vagy egyszerűen Pearle) Hollandiában alapított társaságok, amelyek optikai termékekkel kereskednek. Ebből kifolyólag a WBO alapján³ a Hoofdbedrijfschap Ambachten (legfelsőbb ipari szervezet, a továbbiakban: HBA) közjogi szakmai szervezet tagjai.

14. A Nederlandse Unie van Opticiens (Holland Optikusok Szövetsége, a továbbiakban: NUVO), az optikusok egy magánegyesülete kérelmére — amelynek akkoriban az alapeljárás felperesei is tagjai voltak — a HBA először 1988-ban „különdíj”⁴ fizetésére kötelezte tagjait, egy az optikai ágazat vállalkozásainak javát szolgáló reklámkampány finanszírozása érdekében. Az említett különdíj egy, a HBA vezetői testülete mellett működő tanácsadó bizottság, a Commissie Optiekbedrijf létrehozását is szolgálta.

15. Az ily módon az alapeljárás felpereseire kirótt díjfizetési kötelezettség összege létesítményenként 850 NLG volt. A vitatott díjakat 1998-ig előíró rendeleteket az alapeljárás felperesei nem támadták meg.

16. A Pearle és társai ugyanakkor úgy vélték, hogy a HBA által szervezett kollektív reklámkampányokból elsősorban versenytársaik húztak hasznot, és feleslegesen terhelte saját hirdetési költségvetésüket.

17. 1995. március 29-én az alapeljárás felperesei keresetet nyújtottak be a HBA ellen a hágai polgári bírósághoz a kérdéses különdíjak kiszabását elrendelő rendeletek megsemmisítése és az e rendeletek alapján jogalap nélkül kifizetett összegek visszatérítése iránt.

18. Álláspontjuk szerint a reklámkampány címen nyújtott szolgáltatások a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése szerinti állami támogatásnak minősülnek és a 93. cikk (3) bekezdése értelmében a HBA-nak a támogatások finanszírozása érdekében díjfizetési kötelezettséget megállapító rendeleteiről tájékoztatnia kellett volna a Bizottságot. A tájékoztatás hiányában a díjfizetésnek nincs jogalapja.

3 — Lásd a fenti 7. pontot.

4 — Lásd a fenti 11. pontot.

19. Az elsőfokú bíróság elutasította a keresetet, ítéletét pedig a másodfokú bíróság helyben hagyta, ezért az alapeljárás felperesei felülvizsgálati eljárást kezdeményeztek a Hoge Raad der Nederlanden előtt.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

20. E körülmények között a Hoge Raad der Nederlanden 2002. szeptember 27-én úgy döntött, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából az alábbi kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

- „1) A kérdéses program, amely kollektív reklámkampányok finanszírozása érdekében ír elő díjfizetési kötelezettséget, támogatásnak (támogatás részének) minősül-e az EK-Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése alapján, és tájékoztatni kell-e a Bizottságot az annak nyújtására irányuló szándékról az EK-Szerződés 93. cikkének (3) bekezdése szerint? Ez kizárólag a reklámkampányok szervezésére és felajánlására vonatkozik-e, vagy éppúgy irányadó e kampányok finanszírozásának eszközeire, úgymint a díjfizetési kötelezettséget elrendelő rendeletre és/vagy az utóbbi végrehajtását szolgáló díjbeszedési intézkedésekre? Eltérően kell-e megítélni, ha a kollektív reklámkampányokat az ugyanazon gazdasági ágazat más (vállalkozásainak) is felajánlják, mint akikre a díjfizetési kötelezettséget kirótták? Igenlő válasz esetén miben áll ez az eltérés? Szükséges-e azt megállapítani, hogy a közjogi szervezet költségeit teljes mértékben fedezték a szolgáltatásban részesülő vállalkozásokra kirótt különdíjak, és így a nyújtott előny nem igényelt állami forrásokat? Szükséges-e megállapítani, hogy a kollektív reklámkampányokból származó előnyök többé-kevésbé egyenlő módon oszlanak meg az ágazatban, és az ágazat minden egyes létesítménye többé-kevésbé azonos módon szerzett azok következtében előnyt vagy nyereséget?
- 2) A 93. cikk (3) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettség minden támogatásra vonatkozik-e, vagy csak azokra, amelyek megfelelnek a 92. cikk (1) bekezdésében rögzített meghatározásnak? Annak érdekében, hogy mentesüljön a tájékoztatási kötelezettség alól, joga van-e a tagállamnak azt mérlegelni, hogy egy támogatás megfelel-e a 92. cikk (1) bekezdésében foglalt feltételeknek? Ha igen, miben áll ez a jog? Továbbá milyen mértékben érinti ez a mérlegelési jog a 93. cikk (3) bekezdése szerinti tájékoztatási kötelezettséget? Vagy azt kell-e megállapítani, hogy a tájékoztatási kötelezettség csak akkor nem áll fenn, ha megalapozottan feltételezhető, hogy az intézkedés nem minősül támogatásnak?
- 3) Ha a nemzeti bíróság megállapítja, hogy a 92. cikk (1) bekezdése szerinti támogatásról van szó, figyelembe kell-e vennie a »de minimis« szabályt, amit a Bizottság közzétett a HL 1992., C 213.

számában (és később a HL 1996., C 68. számában), amikor azt vizsgálja, hogy az intézkedésről a 93. cikk (3) bekezdése szerint tájékoztatni kellett volna a Bizottságot? Ha igen, akkor a közlemény megjelenése előtt nyújtott támogatásokra visszamenőleg alkalmazható-e a »de minimis« szabály, és milyen módon kell ezt a »de minimis« szabályt alkalmazni az olyan támogatásokra, mint a teljes ágazatok javát szolgáló éves kollektív reklámkampányok?

állapítja meg, hogy a gazdasági ágazat vagy az egyes vállalkozások indokolatlan előnyhöz jutnának, mivel a reklámkampányokból nyert előnyök természetükből fakadóan nem szolgáltatathatók vissza?

- 4) A C-39/94. sz., SFEI kontra Posta ügyben hozott határozat (EBHT 1996., I-3547. o.), amely a 93. cikk (3) bekezdésének gyakorlati alkalmazásáról szól, megköveteli-e azt a nemzeti bíróságtól, hogy megsemmisítse mind a díjfizetési kötelezettséget megállapító rendeletet, mind az annak alapján hozott határozatokat, és kötelezze a közjogi szervezetet a díjak visszafizetésére akkor is, ha ez a díjfizetésre kötelező határozat alaki jogerejének a holland ítélkezési gyakorlatban kialakult díjfizetésre kötelező határozat szabályába ütközik? Releváns-e az adott esetben, hogy a díjak visszafizetése nem semmisíti meg a gazdasági ágazat és az egyes vállalkozások által a kollektív reklámkampány következtében szerzett előnyöket? Megengedi-e a közösségi jog, hogy a nemzeti bíróság ne rendelje el a különdíjak teljes vagy részleges visszatérítését, ha azt
- 5) Ha egy támogatásról nem tájékoztatják a Bizottságot a 93. cikk (3) bekezdésének megfelelően, a közjogi szervezet hivatkozhat-e az alaki jogerő fent említett szabályára a díjat kiszabó határozat tekintetében azért, hogy elkerülje az eredeti állapot visszaállítására irányuló kötelezettséget, ha e határozat alanyát sem a határozat meghozatalakor, sem a közigazgatási jogorvoslat iránti kérelem előterjesztésére nyitva álló határidő alatt nem értesítették arról, hogy a támogatásról — amelynek része a díjat kiszabó határozat — a Bizottságot nem tájékoztatták? A jogalany joggal feltételezheti-e, hogy a tagállam teljesítette a 93. cikk (3) bekezdése szerinti tájékoztatási kötelezettségét?"

A Bíróság előtti eljárás

21. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem 2002. szeptember 30-án érkezett meg a Bíróság Hivatalához.

22. Az eljárás írásbeli szakaszában az alap-eljárás felein kívül a holland kormány és az Európai Közösségek Bizottsága is részt vett.

A előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik és ötödik kérdésről: a tájékoztatás elmulasztásának hatásai

23. A 2004. január 29-én tartott tárgyaláson részt vettek a holland kormány és a Bizottság képviselői is.

25. E két kérdésével az előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy milyen hatással van a jelen ügyben érintetthez hasonló támogatásra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség elmulasztása. A Hoge Raad érdeklődésének középpontjában azon nemzeti szabály hatása áll, amely a vitatott rendeletek megsemmisítésének, vagy az azok alapján befizetett összegek visszatérítésének kérelmezésére előírt határidőn belül meg nem támadott aktusok alaki jogerejéről rendelkezik.

Jogi elemzés

24. Jelen ügy olyan kérdések vizsgálatát követeli meg mind a nemzeti bíróságtól, mind a Bíróságtól, amelyek az állami támogatások közösségi rendszerének lényegi elemeit érintik. A vizsgálat összetett voltára tekintettel ajánlatosnak tűnik — a Bizottság példáját követve — az utolsó két kérdéssel kezdeni, amelyek a határidőn belül nem vitatott közigazgatási határozatok megtámadhatatlan jellegével foglalkoznak, mert amennyiben a nemzeti bíró úgy dönt, hogy az alapeljárás felpereseinek lehetősége lett volna jogaik hatékony védelme érdekében a közösségi jog által biztosított feltételekkel megegyező feltételek mellett a belső jog nyújtotta jogorvoslatokkal élni, szükségtelen lenne a másik három kérdés vizsgálata.

26. Mindazonáltal előzetes jelleggel a Hoge Raad arra keresi a választ, hogy vajon egy ilyen mulasztás nem csak a támogatás odaítéléséről szóló aktus érvénytelenségét okozza-e, hanem a finanszírozás megszervezéséről szóló aktusét is. Ennek kapcsán a Hoge Raad hivatkozik a SFEI és társai ügyben 1996. július 11-én hozott ítéletre⁵.

27. Szükséges hangsúlyozni, hogy a Bíróság ebben az ítéletében⁶ felhívja a figyelmet arra, hogy kivételes körülmények között a támogatás visszatérítésére való kötelezés is helytelen lehet. Ennek értelmében abból a

⁵ — C-39/94. sz. ügy (EBHT 1996., I-3547. o.).

⁶ — Ugyanott, 71. pont.

tényből, hogy egy támogatási rendszer bejelentésére nem került sor, a nemzeti bíróság nem vonhat le automatikus következtetést, hiszen az a közösségi jog hatékony érvényesülésének biztosításától függ.

28. A támogatási rendszerek a Bizottság által történő ellenőrzésének elsődleges célja a Közösségen belüli szabad verseny biztosítása. A 93. cikk (3) bekezdésének utolsó mondatába foglalt tilalom is ugyanezt a célt szolgálja azért, hogy az összetett gazdasági szituációk értékelését a Bizottságra bízta.

29. Ahogy azt a Bíróság pontosabban kifejtette, a Szerződés 93. cikke (3) bekezdésének utolsó mondata az e cikk által létesített ellenőrzési mechanizmus védelmének eszköze, amely nélkülözhetetlen a közös piac helyes működésének biztosítása céljából.⁷

30. Következésképpen azok a nemzeti jogrendszer szerinti intézkedések, amelyek akkor alkalmazhatóak, ha egy támogatási rendszer nem tesz eleget ennek a tilalomnak, magukban foglalják a jogellenes állami beavatkozást megelőző helyzet visszaállítását. Ennek értelmében a jogellenes aktusok jogrendszerből való eltávolítása érdekében a nyújtott előnyök visszatérítésére, valamint adott esetben az említett rendszer érvényte-

lenségének megállapítására van szükség. Mindazonáltal egy olyan intézkedés, amely képes biztosítani a 93. cikk (3) bekezdése utolsó mondatának hatékony érvényesülését, nem fokozhatja azokat a hátrányokat, amelyek a versenytársakat a tagállamok közötti kereskedelem során, a támogatás kedvezményezettjeivel kapcsolatosan sújtják. Ugyanakkor ez lenne az eredménye annak, ha a nemzeti bíróság a különdíjak visszatérítését rendelné el, anélkül hogy egyidejűleg elrendelné az odaítélt támogatás visszavételét, ebben az esetben ugyanis a pénzügyi terhek megszüntetése következtében a megszerzett előny növekedne, ez pedig a Szerződés rendelkezéseivel ellentétesen még inkább torzítaná a versenyt.

31. Következésképp a jelen ügy körülményei között a nemzeti bíróság csak akkor utasíthat el egy reklámkampány finanszírozására szolgáló különdíjak visszatérítésére irányuló keresetet, ha a visszatérítéssel egyidejűleg nem kerül sor az átadott támogatás visszavételére is, ellenkező esetben ugyanis a közösségi szabályozás célja meghiúsulna.

32. A Bizottság által előterjesztett érvek ellenére nem gondolom, hogy létezik olyan ítélkezési gyakorlat, amelybe álláspontom ütközne.

7 — A 91/83. és a 127/83. sz., Heinenken Brouw rijen egyesített ügyekben 1984. október 9-én hozott ítélet (EBHT 1984., 3435. o.) 20. pontja, valamint a C-301/87. sz., Franciaország kontra Bizottság ügyben 1990. február 14-én hozott ítélet (EBHT 1990., I-307. o.) 17. pontja.

33. Az biztos, hogy a Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires és Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon ügyben 1991. november 21-én hozott ítélet (a továbbiakban: az FNCE-ügyben hozott ítélet)⁸ szerint befolyásolja egy támogatás végrehajtására szolgáló eszközök érvényességét az, hogy az állami hatóságok nem tesznek eleget a Szerződés 93. cikk (3) bekezdése utolsó mondatának. Így a nemzeti bíróságoknak biztosítaniuk kell a jogalanyok részére az ilyen jogsértésből a nemzeti jog szerint következő jogkövetkezményeket, mind az aktusok érvényességét, mind a nyújtott gazdasági előny visszatérítését illetően oly módon, hogy az alkalmazott intézkedések mindig szükségesek legyenek ahhoz, hogy az állami beavatkozás torzításaitól mentes versenyt biztosító tilalom megszegésének következményeit semlegesítsék.

34. A Ferring-ügyben⁹ a francia kormány megkérdőjelezte az előzetes döntéshozatal szükségességét arra hivatkozva, hogy a nemzeti bíró legfeljebb a be nem jelentett támogatás visszatérítését rendelhetné el, az azt finanszírozó adó visszatérítését soha. Tizzano főtanácsnok érvei szerint mindenekelőtt a támogatás jogellenessége az azt végrehajtó nemzeti aktusok jogellenességét vonná maga után, mint például a támogatást

finanszírozó adó kivetését. Továbbá az említett alapon befizetett összegek visszatérítése hatékony mód lenne az eredeti helyzet visszaállítására, mivel a versenyt állítólagosan eltorzító aszimmetrikus adófizetést küszöbölne ki.¹⁰

35. Az ítélet hallgat a fenti problémáról. A főtanácsnok álláspontjának magyarázataként mindenképpen rá kell mutatni arra, hogy a jelen ügytől eltérően a Ferring arra volt köteles, hogy olyan vállalkozások részére nyújtott támogatás finanszírozása érdekében fizessen díjat, amelyek a *tagállamok közötti kereskedelemben* versenytársai voltak.¹¹ Ezen díj visszatérítése a szabad verseny helyreállítását szolgálta.

36. A Van Calster és társai ügy¹² nagyon speciális tényálláson alapul. A belga kormány módosította az egyik támogatási rendszert, amelynek finanszírozása hazai és importált áruk után fizetendő adóbevételekből történt. A Bizottság kijelentette, hogy ez a finanszírozási rendszer nem fér össze a közös piaccal, és elrendelte a hazai termékek után fizetendő adó visszatérítését a jogellenesnek minősített támogatási rendszer hatálybalépéséig visszamenőleg.

8 — C-354/90. sz. ügy (EBHT 1991., I-5505. o.) 12. pontja.

9 — A C-53/00. sz. ügyben 2001. november 22-én hozott ítélet (EBHT 2001., I-9067. o.).

10 — Hivatkozva a következő ítéletekre: a C-348/93. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 1995. április 4-én hozott ítélet (EBHT 1995., I-673. o.) 26. pontja és a C-24/95. sz., Alcan Deutschland-ügyben 1997. március 20-án hozott ítélet (EBHT 1997., I-1591. o.) 23. pontja.

11 — A Ferring-ítélet 21. pontja.

12 — C-261/01. és C-262/01. sz. egyesített ügyekben 2003. október 21-én hozott ítélet (az EBHT-ban még nem tették közzé).

37. A Bíróság nagy figyelmet szentelt annak a megkérdőjelezhető jogalkotási technikának, amely alkalmazása esetében a tagállamok jogosultak lennének a Bizottság tájékoztatása nélkül azonnal hatályba léptetni támogatási rendszereket, és a tájékoztatás elmulasztásának jogkövetkezményeit pedig el tudnák kerülni oly módon, hogy a támogatási rendszert hatályon kívül helyezik, és ezzel egyidejűleg visszaható hatállyal visszaállítják.¹³

38. A Bíróság ítéletében hangsúlyozta, hogy egy támogatási rendszerről való tájékoztatás elmulasztásának következményei általában a támogatási rendszer finanszírozására is alkalmazandók.¹⁴

A Bíróság továbbá kijelentette, hogy a Szerződés 92. cikke nem engedi meg, hogy a Bizottság a finanszírozástól elkülönítve kezelje a támogatást¹⁵, hiszen lehetséges, hogy önmagában vizsgálva a támogatás összhangban van a Szerződéssel, viszont előfordulhatnak olyan finanszírozási módok, amelyek növelik a támogatás zavart keltő hatását, és amelyek összességében a támogatást *a közös piaccal és az általános érdekekkel összeférhetetlenné teszik*.¹⁶

39. Tehát a támogatásokat nem szabad a finanszírozásuktól elkülönítve vizsgálni¹⁷, annak ellenére, hogy a tagállamok csak elméletileg kötelesek a közösségi jog megsértésével beszedett adókat visszatéríteni.¹⁸

40. Ez az ítélkezési gyakorlat azt sugallja, hogy a visszatérítés kötelezettsége nem érvényesül, amennyiben a visszatérítés súlyosabb következményekkel jár a szabadversenyre nézve, mint maga a be nem jelentett támogatási rendszer.

41. Végezetül a GEMO-ügyben 2003. november 20-án hozott ítéletében¹⁹ a Bíróság egy olyan, előzetesen befizetett adókból finanszírozott állami támogatásról határozott, amely a francia állattenyésztők és vágóhidak részére biztosította az állati holttestek és az állatnyúzó telepek hulladékának ingyenes elszállítását és megsemmisítését.

42. Az alapeljárás felperese, a GEMO az adó megfizetésére köteles és a támogatásra jogosult húskereskedő társaság volt. A nemzeti bíróságok előtt a támogatási rendszer érvénytelenségére hivatkozott azon az

13 – Ugyanott, 60. pont.

14 – Ugyanott 44. pont.

15 – Ugyanott, 46. pont.

16 – Ugyanott, 47. pont.

17 – Ugyanott, 49. pont. Részletes hivatkozással a 47/69. sz., Franciaország kontra Bizottság ügyben 1970. június 25-én hozott ítélet (EBHT 1970., 487. o.) 8. pontjára.

18 – Ugyanott, 53. pont.

19 – C-126/01. sz. ügy (az EBHT-ban még nem tették közzé).

alapon, hogy az nem került bejelentésre, és visszakövetelte az adó jogcímén beszedett összegeket.

— végül harmadsorban a Bíróság feladata a támogatási rendszer minősítése volt. Az ítélet arról egyáltalán nem szólt, hogy az adó visszatérítése volt-e a megfelelő mód a 93. cikk (3) bekezdése által előírt tájékoztatási kötelezettség hatékony érvényesülésének biztosítására.

A Bíróság megvizsgálta a támogatási rendszer elemeit, és megállapította, hogy a Szerződés 92. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartozó támogatásról van szó.

43. Ugyanakkor a GEMO-ügyben hozott ítélet nem szolgálhat precedensként a jelen ügyben, mivel:

44. A fenti megfontolások tükrében megállapítható, hogy pusztán a támogatást finanszírozó adó visszatérítése a támogatásnak a kedvezményezettektől való visszavétele nélkül nem kedvez a Közösség által kitűzött, a tisztességes verseny biztosítására irányuló célnak.

— elsősorban a beszedett összegeket közvetlenül az állam kezelte, és a szolgáltatások nyújtását magánvállalkozásokra bízta. Maga a francia kormány sem tagadta, hogy a támogatás „állami forrásból” származott;

45. Ugyanakkor a fenti kérdés vizsgálata felesleges lenne, ha bármilyen módon kiderülne, hogy a felperesek nem tudták a megfelelő időben és megfelelő módon érvényesíteni jogukat.

— másodsorban az intézkedés a közérdeknek megfelelő célt szolgált, nevezetesen a közegészség és a környezet védelmét az állati tetemekből és maradványokból álló ellenőrizetlen hulladék kockázatával szemben, így kétségtelen volt, hogy a közigazgatás mint az állam cselekedett;

46. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat szerint, a meg nem támadott aktusok alaki jogerejének elvét az ítélkezési gyakorlat alakította ki. Ez azt jelenti, hogy amikor a polgári bíróságnak a jelen üggyhöz hasonlóan valamely jogalap nélküli fizetéssel kapcsolatos keresetet kell megvizsgálnia, amelyben a kifizetett összeg visszatérítését a fizetés alap-

jául szolgáló határozat jogellenességére hivatkozva kéri, kivételek hiányában abból kell kiindulnia, hogy a határozat mind alaki, mind tartalmi szempontból jogszerű, ha az érdekelt elmulasztotta azt a határidőt, amelyen belül közigazgatási jogorvoslással élhetett volna.

47. A 92. cikk (1) bekezdésében foglalt tilalom nem automatikusan magától működik.²⁰ Ilyen körülmények között az állami támogatásokra vonatkozó közösségi szabályozás hatékony érvényesülésével kapcsolatosan a bíróságok elsődleges feladata az, hogy biztosítsák, hogy egy támogatást ne hajtsanak addig végre, amíg a Bizottság előzetes tájékoztatása meg nem történt.

48. Mint ahogy arra a Bíróság a Rewe-ügyben 1976. december 16-án hozott ítéletében²¹ rámutatott, az EK-Szerződés 5. cikkében rögzített együttműködés elve értelmében és vonatkozó közösségi jogszabály hiányában a belső jogrendszerek feladata, hogy kijelölje az illetékes bíróságokat, és megalkossa az azokra az eljárásokra vonatkozó szabályokat, amelyek az egyéneknek a közösségi jog közvetlen hatályából eredő jogainak védelmét szolgálják, feltéve, hogy ezek a szabályok nem kevésbé kedvezőek,

mint a hasonló nemzeti eljárásokra vonatkozó szabályok, illetve a gyakorlatban nem teszik lehetővé ezekben a jogoknak a gyakorlását.²²

49. A nemzeti bíróságoknak biztosítaniuk kell azon jogalanyok számára, akik ilyen jogsértést sérelmeznek, hogy a nemzeti joguknak megfelelően a mulasztásból adódó minden következményt érvényesítenek mind a támogatások végrehajtására irányuló aktusok érvényessége, mind pedig a Szerződés 93. cikkének (3) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettség megszegésével nyújtott gazdasági előnyök visszatérítése tekintetében.²³

50. A közösségi jog által nyújtott védelemről a nemzeti bíróságoknak kell gondoskodniuk az adott állam belső jogrendszere által meghatározott eljárási szabályoknak megfelelően, az „egyenértékűség” és a „hatékony érvényesülés” elvével összhangban.

20 — Ezzel kapcsolatban lásd a 77/72 .sz., Capolongo-ügyben 1973. június 19-én hozott ítélet (EBHT 1973., 611. o.) 6. pontját.

21 — A 33/76. sz. ügyben hozott ítélet (EBHT 1976., 1989. o.) 5. pontja.

22 — Ugyanebben az értelemben, lásd még a 45/76. sz., Comet-ügyben 1976. december 16-án hozott ítélet (EBHT 1976., 2043. o.) 12–16. pontját; a 68/79. sz., Just-ügyben 1980. február 27-én hozott ítélet (EBHT 1980., 501. o.) 25. pontját; a 199/82. sz., San Giorgio-ügyben 1983. november 9-én hozott ítélet (EBHT 1983., 3595. o.) 14. pontját; a 331/85., 376/85 és 378/85. sz., Bianco és Girard egyesített ügyekben 1988. február 25-én hozott ítélet (EBHT 1988., 1099. o.) 12. pontját; a 104/86. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 1988. március 24-én hozott ítélet (EBHT 1988., 1799. o.) 7. pontját; a 123/87. és 330/87. sz., Jeunehomme és EGL egyesített ügyekben 1988. július 14-én hozott ítélet (EBHT 1988., 4517. o.) 17. pontját; a C-6/90. és C-9/90. sz., Francovich és társai egyesített ügyekben 1991. november 19-én hozott ítélet (EBHT 1991., I-5357. o.) 42. és 43. pontját; a C-96/91. sz., Bizottság kontra Spanyolország ügyben 1992. június 9-én hozott ítélet (EBHT 1992., I-3789. o.) 12. pontját és a C-312/93. sz., Peterbroeck-ügyben 1995. december 14-én hozott ítélet (EBHT 1995., I-4599. o.) 12. pontját.

23 — A fenti 8. lábjegyzetben hivatkozott FNCE-ügyben hozott ítélet 12. pontja.

51. A Bírósághoz benyújtott észrevételek arra utalnak, hogy a holland jog lehetőséget biztosít a vitatott támogatási rendszer alapjául szolgáló rendeletek megtámadására a Bizottság szerint 30 napon belül, a holland kormány szerint egy hónapon belül, így tehát az alapeljárás felperesei egy megfelelő, rendes eljárás útján kifogásolhatták volna a támogatás bejelentésének elmulasztását. Ennek megfelelően kétségtelen, hogy a holland jog ezen rendelkezése megfelel az egyenértékűség elvének.

52. Másrészt pedig, mint ahogy arra a Bizottság rámutatott, az eljárás megindítására nyitva álló határidő nem túl rövid, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a felperesek tisztában voltak a rendeletek meghozatalával, mivel akkor az azokat megalkotó szervezet tagjai voltak.²⁴ A Bizottság által az észrevételekben kifejtetteknek megfelelően, az előírt határidőn belül meg nem támadott határozatok jogereje semmiképpen sem abszolút, a nemzeti bíróság feladata annak mérlegelése, hogy felmerültek-e olyan kivételes körülmények, amelyek a jogerő figyelmen kívül hagyását indokolják.

53. Tehát a nemzeti bíróságnak kell megállapítania, hogy a feltételezett állami támogatással kapcsolatos rendeletek érvényességének vitatására rendelkezésre álló lehetőségek biztosítják-e a gyakorlatban a közösségi jog hatékony érvényesülését.

²⁴ — Lásd a fenti 14. pontot.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről: az állami támogatás fogalma

54. Első kérdésében az előterjesztő bíróság lényegében azt kívánja megtudni, hogy egy olyan támogatási rendszer, mint amilyen az alapeljárás tárgyát képezi, és amely alapján egy közjogi szervezet a tagjaitól hozzájárulásként beszedett forrásból ágazati reklámkampányt indít, állami támogatásnak minősül-e a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése alapján.

55. Első ránézésre az a véleményem, hogy a jogalkotó a 92. cikk (1) bekezdésében foglalt tilalom lefektetésekor nem gondolt a szakmai szervezetek azon kezdeményezéseire, amelyek fedezetét a tagok hozzájárulása képezi.

56. Mindenképpen szükséges az „állami támogatás” jogi fogalmának áttekintése.

57. A Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése alapján a közös piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy

bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzírtja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.

58. Sok vita tárgyát képezte a „tagállamok által nyújtott” és az „állami forrásból nyújtott” támogatások megkülönböztetése. A szó szerinti értelmezés alapján feltételezhető, hogy az első kifejezés minden olyan, a tagállamnak betudható intézkedést tilt, amely egy meghatározott gazdasági ágazatra nézve kedvező eredménnyel jár.

59. Jacobs főtanácsnok a PreussenElektra-ügyben²⁵ 2000. október 26-án ismertetett indítványában kifejtette, hogy a hatályos jog²⁶ alapján a 92. cikk (1) bekezdésében szereplő megkülönböztetés nem jelenti azt, hogy minden, a tagállamok által juttatott előny, támogatásnak számít függetlenül attól, hogy azokat állami vagy magánforrásokból finanszírozzák. Ellenkezőleg, az említett megkülönböztetés azt szolgálja, hogy a támogatás fogalma felölelje a közvetlenül a tagállamnak betudható juttatások mellett a tagállamok által kijelölt vagy létrehozott állami vagy magánszervezetek által nyújtott juttatásokat is.²⁷

60. Következésképpen csak a közvetlenül vagy közvetve állami forrásokból fedezett előnyök minősülnek támogatásnak a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése szerint.

61. Így tehát meg kell vizsgálni, hogy az eljárás tárgyát képező reklámkampány finanszírozása állami forrásokból történt-e.

62. A Bizottság szerint ez a helyzet. Mint ahogy azt észrevételeiben kifejtette, mindekelőtt meg kell vizsgálni, hogy az állam bármilyen módon forrásokat gyűjtött-e össze annak érdekében, hogy ezt követően azokat bizonyos vállalkozások rendelkezésére bocsássa. A fent hivatkozott PreussenElektra-ügyben hozott ítélet 58. pontjában a Bíróság kiterjesztette a támogatás fogalmát tagállamok által kijelölt vagy létrehozott állami vagy magánszervezetek által nyújtott előnyökre.

Ezen túl a Bizottság hivatkozik a Franciaország kontra Bizottság ügyben 1987. november 11-én hozott ítéletre²⁸, amelyben a Bíróság kijelentette, hogy a pusztán tény, hogy egy juttatási rendszer fedezetét egy költségvetésen kívüli olyan adó képezte, amely az adott ágazat minden hazai termék-beszerezését terhelte, nem elégséges ahhoz, hogy a juttatás elvesztése az állami támogatási

25 — Az indítvány 114–133. pontja (a C-379/98. sz. ügyben 2001. március 13-án hozott ítélet [EBHT 2001., I-2099. o.]).

26 — Amely a 82/77. sz., Van Tiggele-ügyben 1978. január 24-én hozott ítélet (EBHT 1978., 25. o.) 24. és 25. pontjával elindított ítélkezési gyakorlathoz kapcsolódik.

27 — Lásd a C-72/91. és C-73/91. sz., Sloman Neptun egyesített ügyekben 1993. március 17-én hozott ítélet (EBHT 1993., I-887. o.) 19. pontját; a C-189/91. sz., Kirsammer-Hack ügyben 1993. november 30-án hozott ítélet (EBHT 1993., I-6185. o.) 16. pontját; a C-52/97–C-54/97. sz., Viscido és társai egyesített ügyekben 1998. május 7-én hozott ítélet (EBHT 1998., I-2629. o.) 13. pontját; a C-200/97. sz., Ecotrade-ügyben 1998. december 1-jén hozott ítélet (EBHT 1998., I-7907. o.) 35. pontját valamint a C-295/97. sz., Piaggio-ügyben 1999. június 17-én hozott ítélet (EBHT I-3735. o.) 35. pontját.

28 — A 259/85. sz. ügyben hozott ítélet (EBHT 1987., 4393. o.) 23. pontja.

jelleget. Hasonló következtetésre jutott a Bíróság a Steinike & Weinlig ügyben 1977. március 22-én hozott ítéletében.²⁹

szoljunk arra a kérdésre, hogy az eljárás tárgyát képező reklámkampányt finanszírozó források állami jellegűek-e.

Álláspontja alátámasztása érdekében a Bizottság végül hivatkozik a Franciaország kontra Ladbroke Racing és Bizottság ügyben 2000. május 16-án hozott ítéletre³⁰, és kifejti, hogy az állami támogatás fogalma magában foglal minden olyan gazdasági eszközt, amellyel a közsféra a vállalkozásokat támogatni tudja függetlenül attól, hogy ezek az eszközök állandó jelleggel a közsféra rendelkezésére állnak-e.

A fent hivatkozott Franciaország kontra Bizottság és a Steinike & Weinlig ügyekben hozott ítéletek inkább arra utalnak, hogy az a tény, hogy az előnyök fedezete nem közpénzekből, hanem a vállalkozásokra kirótt díjakból származott nem elégséges ahhoz, hogy az előnyök elveszítsék az állami támogatási jelleget. Ez azonban nem jelenti azt, *hogy szükségszerűen* állami támogatásnak minősülnek.

63. A Bizottság véleményével összhangban a Pearle hozzátéveszi, hogy az Apple and Pear Development Council ügyben 1983. december 13-án hozott ítélet³¹ szerint egy tagállam kormánya által létrehozott és a termelőkre kivetett adóból finanszírozott szervezet a közösségi jognak megfelelően a reklámozás eszközei terén nem élvezheti ugyanazt a szabadságot, mint maguk a termelők vagy a termelők önkéntes jellegű szervezetei.

65. A PreussenElektra-ügyben a Bíróság fontosnak tartotta kiemelni, hogy nem minden, a tagállamok által nyújtott támogatás minősül állami támogatásnak a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése szerint, függetlenül a támogatást finanszírozó forrástól. Ebből a megállapításból arra lehet következtetni, hogy nem állami forrásokból finanszírozott juttatás is minősülhet támogatásnak.

64. Véleményem szerint egyik fent idézett ítélet sem követeli meg, hogy igennel vála-

66. Összegezve, a hivatkozott ítéletek arra utalnak, hogy az állami támogatás meghatározásánál a döntő elem a juttatást finanszírozó források jellege. Emellett az Apple and Pear Development Council ügyben hozott ítélet, amelynek tárgya az áruk szabad mozgása volt, az alapeljárás felpere-sének saját szavai szerint sem igényel más megoldást.

29 — A 78/76. sz. ügyben hozott ítélet (EBHT 1977., 595. o.) 22. pontja.

30 — A C-83/98. P. sz. ügyben hozott ítélet (EBHT 2000., I-3271. o.) 50. pontja.

31 — A 222/82. sz. ügyben hozott ítélet (EBHT 1983., 4083. o.) 17. pontja.

67. Ahhoz, hogy egy forrás állami forrásnak minősüljön, elsősorban az szükséges, hogy a forrás az államhoz, az állami szervezetrendszertől függő szervezethez, vagy egy olyan szervhez kötődjön, amely jellegzetes állami előjogot gyakorol.

Másodsorban az szükséges, hogy a forrás betudható legyen az államnak vagy a szóban forgó közjogi szervezetnek oly módon, hogy az elégséges mértékű ellenőrzést gyakorolhasson felette.

68. A Bírósághoz benyújtott dokumentumok alapján nem állapítható meg egyértelműen, hogy a HBA állami szerv. Az bizonyos, hogy közjogi státusszal rendelkezik, az is bizonyos, hogy kizárólag tagjainak a képviselői vezetik, ugyanakkor nem bizonyított, hogy az államnak a legkisebb lehetősége is lenne beavatkozni az ügyeibe attól eltekintve, hogy a közérdekekkel ellentétesnek ítélt döntéseket megvétőzhatja.

Pontosabban fogalmazva, a HBA egy olyan szakmákat egyesítő szervezet, amelynek az a feladata, hogy tagjai tevékenységét szervezze és fejlessze, és amelyet a holland törvényhozás a hatékonyság érdekében olyan kiváltóságokkal ruházott fel, amelyek hagyományosan a közhatalom gyakorlásához kapcsolódnak, mint például a kötelező tagság és a

vezető testületek határozatainak kötelező jellege.

69. Mindenesetre anélkül, hogy általános kijelentéseket tennék, hajlok arra, hogy úgy gondoljam, a HBA egy hibrid természetű szervezet, amely egy kollektív reklámkampány finanszírozása és megszervezése során nem mint az állam cselekszik, hanem mint tagjai érdekeinek előmozdítója.

70. A Bíróság hasonló álláspontot képviselt annak eldöntése során, hogy az EK-Szerződés 85. cikkének (jelenleg EK 81. cikk) alkalmazása szempontjából egy szakmai szervezet állami jellegű-e. A Bíróság ezt a Wouters és társai ügyben 2002. február 19-én hozott ítéletében³² mondta ki arra hivatkozva, hogy az említett szervezet közjogi testületnek minősül, és az állam jogalkotói jogköröket ruházott rá a közérdek által megkövetelt feladatok ellátása érdekében. A Bíróság továbbá rámutatott, hogy a hivatkozott szakmai szervezet nem töltött be semmilyen társadalmi funkciót, és nem rendelkezett tipikusan közhatalmi jogosítványokkal, hanem kizárólag jogalkotó szervként járt el.³³

32 — A C-309/99. sz. ügyben hozott ítélet (EBHT 2002., I-1577. o.).

33 — Ugyanott, 58. pont. A Bíróság azt is figyelembe vette, hogy a szervezet vezetését a tagok közül kooptált képviselők látták el, bármilyen hatósági beavatkozás nélkül (61. pont).

71. Tisztában vagyok azzal, hogy a fenti ítélet eltérő jogi háttér mellett született, ugyanakkor úgy gondolom, hogy ez az ügy szemléltetheti, hogy célszerűbb lehet egy szervezet állami vagy magánjellegének megállapítása esetében a szervezeti jellegű általános kritérium helyett minél aprólékosabb és valóságközelibb kritériumok alkalmazása.

kampány minősítésétől, úgy tűnik, hogy ez a szervezet nem gyakorolt elegendő mértékű ellenőrzést a reklámkampányt finanszírozó források felett ahhoz, hogy az neki tulajdonítható legyen.

72. A WBO 71. cikke előírja³⁴ a HBA, mint közjogi szervezet részére, hogy nemcsak a tagok közös érdekét, hanem a közérdeket is vegye figyelembe. Ez a kötelesség, noha túlságosan is általános és pontatlan, nem változtatja meg az ágazat reklámkampánya megszervezésének és finanszírozásának a minősítését, mivel ez a tevékenység a tagok gazdasági érdekeit volt hivatott előmozdítani.

75. Az előzetes döntéshozatalra utaló végzésből következik, hogy a reklámkampányt finanszírozó forrás kötelező díjakból állt, amelyek kizárólag a HBA-hoz kötődtek. Ezen körülmények között egyetérttek a holland kormány írásbeli észrevételeiben előterjesztett érveléssel, amely szerint a legfontosabb kérdés az, hogy a reklám finanszírozását szolgáló rendszer több-e, mint a pénzügyi terheket a kampányból előnyre szert tevő társaságok között elosztó egyszerű mechanizmus.

73. A fentiek értelmében megállapítható, hogy a HBA nem az állam részeként járt el, mivel a reklámkampányhoz felhasznált pénz sem volt állami jellegű.

74. Függetlenül a HBA szervezeti jellegének megítélésétől, valamint a vitatott reklám-

76. A reklámkampány költségeinek fedezésére szolgáló díjakat előíró rendeletet a HBA egy magánjellegű optikai szakmai szervezet (a NUVO) javaslatára hozta meg. Szintén ez a szervezet tett javaslatot a díj mértékére. A fentiek alapján a HBA csak eszközként szolgál az adott szektor szereplői által korábban kitűzött cél megvalósításához szükséges források beszedéséhez és felhasználásához.

³⁴ — Lásd a fenti 8. pontot.

77. Ennek ellenére fontos arra rámutatni, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló végzés nem tartalmazza az összes olyan információt, amely szükséges ahhoz, hogy megalapozott döntést lehessen hozni az alapeljárásban vitatott intézkedés minősítéséről. Ez ugyancsak a nemzeti bíróság feladata, amelyet a Bíróság által nyújtott jogértelmezésnek megfelelően kell végrehajtania.

78. A fentiekből következően ahhoz, hogy eldönthető legyen, hogy egy juttatás állami támogatásnak minősül-e, az szükséges, hogy a nemzeti bíróság meggyőződjön arról, hogy a juttatást nyújtó szakmai szervezet közjogi funkciói keretein belül jár-e el. Ugyanebből a célból azt is fel kell mérnie, hogy az adott szervezet elegendő mértékű ellenőrzést gyakorolt-e a juttatást finanszírozó források felett.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésről: a tájékoztatási kötelezettség terjedelme

79. A második kérdéssel a Hoge Raad azt kívánja megtudni, hogy az állami támogatással kapcsolatos, a Szerződés 93. cikkének (3) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettség minden támogatás esetében alkalmazandó-e, vagy csak azokra a támogatásokra vonatkozik, amelyek a 92. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartoznak.

80. A Szerződés 93. cikkének (3) bekezdéséből az következik, hogy a Bizottságot tájékoztatni kell bármilyen „támogatás” nyújtására vagy módosítására irányuló szándékról. Ha a Bizottság úgy ítéli meg, hogy ez a szándék a 92. cikk (1) bekezdése értelmében nem egyeztethető össze a közös piaccal, haladéktalanul megindítja az erre a célra előírt eljárást. Amíg ebben az eljárásban végső határozat nem születik, az érintett tagállam a tervezett intézkedéseket nem hajthatja végre.

81. Ha a „támogatás” kifejezés közönséges, a szótárban található értelmét fogadjuk el, minden tagállam köteles lenne tájékoztatni a Bizottságot minden olyan kezdeményezésről, amely egy cél megvalósítása érdekében magában foglal „segítséget”, „segélyt”, vagy „együttműködést”. Egyértelmű, hogy a jogalkotónak nem állt szándékában ezen az úton haladni.

82. A Szerződés 93. cikkének (3) bekezdése értelmében a „támogatás” azzal a jelentéssel bír, amelyet a 92. cikk (1) bekezdése határoz meg. Így a 93. cikk (3) bekezdése csak azokra az intézkedésekre vonatkozik, amelyek állami forrásból finanszírozott előnyt juttatnak egy adott gazdasági szektornak. Minden tagállamnak kötelessége megállapítani, hogy egy juttatás megfelel-e ezeknek a feltételeknek.

83. A fentiek logikusan következnek a Bíróság ítélezési gyakorlatából, mivel az elfogadja, hogy egy nemzeti bíróság kerülhet abba a helyzetbe, hogy az említett 92. cikk

alapján értelmeznie és alkalmaznia kell a támogatás fogalmát, amikor azt kell eldöntenie, hogy egy, a 93. cikk (3) bekezdésének megsértésével tett, állami intézkedéssel kapcsolatban az ott előírt eljárást le kell-e folytatni.³⁵

84. Ennek a fajta bírói ellenőrzésnek csak akkor van értelme, ha a tagállam előzetesen ugyancsak elvégezte a fenti vizsgálatot, amikor megállapította, hogy egy meghatározott tervet be kell-e jelenteni. Kétség esetében a tagállam — csakúgy, mint a bíróságok — felvilágosítást kérhet a Bizottságtól.

85. Ami a Bizottságot illeti, az a feladata, hogy felmérje, a bejelentett támogatás alkalmas-e a verseny torzítására. Ezen összeférhetőségi vizsgálat magában foglalja annak a megállapítását, hogy a támogatás mennyiben lehet hatással a tagállamok közötti kereskedelemre.

86. A fentiek értelmében a tagállamok csak azokat az intézkedéseket kötelesek bejelenteni a Bizottságnak, amelyek a Szerződés — a Bíróság ítélkezési gyakorlata tükrében értelmezett — 92. cikkének (1) bekezdése szerint állami támogatásnak minősülnek.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésről: a de minimis szabály szerepe

87. A harmadik kérdés annak kiderítésére irányul, hogy amikor a nemzeti bíróság egy támogatásról megállapítja, be kell-e jelenteni a Bizottságnak, figyelembe veheti-e a de minimis szabályt, és ezt megteheti-e vizsgálható hatállyal is.

88. A Bizottság először 1992-ben a kis- és középvállalkozások részére nyújtott állami támogatásokról szóló iránymutatásában³⁶ fektette le a de minimis szabályt, amely alapján a kis összegű támogatások nem tartoznak a Szerződés 92. cikkének hatálya alá.

A kivétel mögött húzóó megfontolás alapja az, hogy kis összegük³⁷ miatt ezeknek a támogatásoknak nincs érzékelhető hatása sem a versenyre, sem a tagállamok közötti kereskedelemre.

35 — A fent hivatkozott Steinike & Weinlig ügyben hozott ítélet 14. pontja, a fent hivatkozott Kirsammer-Hack ügyben hozott ítélet 14. pontja és a fent hivatkozott SFEI és társai ügyben hozott ítélet 49. pontja.

36 — HL 1992., C 213., 2. o. (a továbbiakban: a közösségi keretszabályról szóló 1992-es közlemény). Lásd különösen a 3.2. pont.

37 — Hároméves időszakon belül vállalkozásonként a kiadások egyes kategóriáiban legfeljebb 50 000 ECU.

A Bizottság jogosult volt széles gazdasági mérlegelési körében³⁸ eldönteni, hogy ezek a támogatások összhangban vannak a közös piaccal, és szükségtelen a Bizottság tájékoztatása a Szerződés 93. cikkének (3) bekezdése alapján.

lembe kell vennie, amikor meghatározza, hogy fennállt-e a tájékoztatási kötelezettség valamely támogatással kapcsolatban.

89. 1996-ban a Bizottság felemelte azt az összeghatárt, amely felett már alkalmazandó ez a szabály.³⁹ Végül a 69/2001/EK rendelet⁴⁰ adott megfelelő jogszabályi keretet a de minimis szabálynak. Ennek ellenére ezen előírások — időbeli hatályuknál fogva — nem alkalmazhatóak a jelen ügyre, mivel az előzetes döntéshozatalra utaló végzés szerint a jogvita az 1988 és a kereset benyújtásának napja, azaz 1995. március 29-e között beszédett díjakra vonatkozik.⁴¹

91. Ugyanakkor semmilyen jogi alapja nincs annak a feltételezésnek, hogy a de minimis szabály visszaható hatállyal is alkalmazható, mivel a visszaható hatály nem állapítható meg olyan norma visszaható hatályára, amely valamely jogi kötelezettség alóli kivételt állapít meg. A szabály közzététele előtt, mikor ez a kivétel még nem létezett, kizárólag a Bizottság feladata volt, hogy a Bíróság felügyelete mellett megállapítsa, hogy egy támogatás összegegyeztethető-e a közös piaccal.⁴²

A közösségi keretszabályról szóló 1992-es közlemény előírja, hogy „a jövőben az 50 000 ECU összeget meg nem haladó ad hoc jellegű támogatás nyújtását [...] nem kell bejelenteni a 93. cikk (3) bekezdése értelmében”.⁴³

90. Mivel a de minimis támogatások fogalma teljes mértékben objektív, és köti a Bizottságot, azt a nemzeti bíróságnak figye-

92. Végezetül a Hoge Raad azt kérdi, hogy milyen módon kell a de minimis szabályt

38 — Lásd a C-351/98. sz., Spanyolország kontra Bizottság ún. „Renove” ügyben 2002. szeptember 26-án hozott ítélet (EBHT 2002., I-8031. o.) 52. pontját.

39 — Ezt az összeget 100 000 ECU-re emelték (HL 1996., C 68., 8. o.).

40 — Az EK-Szerződés 87. és 88. cikkének a csekély összegű (de minimis) támogatásokra való alkalmazásáról szóló, 2001. január 12-i 69/2001/EK bizottsági rendelet (HL 2001 L 10., 30. o.; magyar nyelvű kiadása 8. fejezet, 2. kötet, 138. o.)

41 — Lásd a fenti 17. pontot.

42 — A fenti 8. lábjegyzetben hivatkozott FNCE-ügyben hozott ítélet 14. pontja és a 29. lábjegyzetben hivatkozott Steinike & Weinlig-ügyben hozott ítélet 9. pontja.

43 — 3.2. pont, második bekezdés.

alkalmazni az olyan támogatásokra, mint a teljes ágazatok javát szolgáló kollektív reklámkampányok.

93. Mint azt korábban kifejtettem, abból indulok ki, hogy az alapeljárás tárgyát képezővel azonos tulajdonságokkal rendelkező reklámkampány a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése alapján nem minősül állami támogatásnak.

94. A fentiekén túl ami a támogatás összegének kiszámítását illeti, annak érdekében, hogy megállapíthassuk, hogy az a megengedett értékhatár alá esik-e, a befizetett díjából le kell vonni a minden egyes vállalkozó által valószínűleg megszerzett előny összegét. Tisztában vagyok azzal, hogy egy ilyen számítás sokkal könnyebb elméletileg leírni, mint elvégezni, ugyanakkor nehezen elképzelhető ennél pontosabb módszer az összeg megállapítására.

Véggkövetkeztetések

95. A fenti megfontolások alapján azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Hoge Raad kérdéseire a következőképpen válaszoljon:

„1) A nemzeti bíróság kizárólag akkor rendelheti el egy állami támogatás finanszírozására beszedett adók pusztá visszatérítését anélkül, hogy a kedvezményezetteknek adott juttatásokat visszavennék, ha ezzel nem veszélyeztetik a torzítatlan verseny közösségi célját.

- 2) Szintén a nemzeti bíróság feladata annak megállapítása, hogy egy feltételezett állami támogatás érvényességének vitatására rendelkezésre álló jogorvoslatok egyenértékűek-e a belső jogon alapuló jogorvoslatokkal, és hogy biztosítják-e a gyakorlatban a közösségi jog hatékony érvényesülését.

- 3) Annak megállapításához, hogy egy juttatás állami támogatásnak minősül-e, az szükséges, hogy a nemzeti bíróság meggyőződjön arról, hogy a juttatást nyújtó szakmai szervezet közjogi funkciói keretein belül jár-e el. Ugyanebből a célból azt is fel kell mérnie, hogy az adott szervezet elegendő mértékű ellenőrzést gyakorolt-e a juttatást finanszírozó források felett.

- 4) A nemzeti bíróságnak figyelembe kell vennie a de minimis szabály meghatározásának kritériumait a de minimis szabály hatálybalépése után létrehozott támogatással kapcsolatos tájékoztatási kötelezettség meghatározása során. Ami a támogatás összegének kiszámítását illeti annak érdekében, hogy megállapíthassuk, hogy az a megengedett értékhatár alá esik-e, a befizetett díjakból le kell vonni a minden egyes vállalkozó által valószínűleg megszerzett előny összegét.

- 5) A tagállamok csak akkor kötelesek a Bizottságot tájékoztatni a tervezett intézkedéseikről, amennyiben azok az EK-Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése (jelenleg, módosítás után, EK 87. cikk (1) bekezdése) alapján és a Bíróság ítélkezési gyakorlatának fényében állami támogatásnak minősülnek.”